

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 8. april 2022 av Høyesterett i avdeling med

dommer Jens Edvin A. Skoghøy
dommer Bergljot Webster
dommer Knut H. Kallerud
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Kine Steinsvik

HR-2022-733-A, (sak nr. 21-159906STR-HRET)
Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 1. oktober 2021

A (advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Alf Butenschøn Skre)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder utmåling av straff for oppbevaring av rundt 24 gram amfetamin og 4 gram hasj, hovedsakelig til egen bruk. Saken er behandlet i sammenheng med sakene HR-2022-731-A og HR-2022-732-A for å avklare straffutmålingspraksis i lys av Stortingets behandling av Solberg II-regjeringens forslag til rusreform. Saken her gjelder et høyere kvantum og reiser særlig spørsmål om bruk av samfunnsstraff.
- (3) A ble 30. januar 2020 oppsøkt av politiet på bopel etter meldinger om at det foregikk salg av narkotika fra adressen. A erkjente straks at han oppbevarte amfetamin, og viste polititjenestemennene til kjøkkenet der det ble funnet en boks med amfetamin i oppvaskmaskinen. Det ble også funnet en mindre mengde hasj. Stoffet ble senere veid, og A ble 5. februar 2021 tiltalt etter straffeloven § 231 første ledd for oppbevaring av 23,96 gram amfetamin og 4,03 gram hasj. Lagmannsretten la til grunn at stoffet hadde normal styrkegrad.
- (4) Ved Østre Innlandet tingretts dom 14. mai 2021 ble A domfelt i samsvar med tiltalen til fengsel i 90 dager. Domsslutningen lyder slik:
- «1. A, født 00.00.1957, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 første ledd til fengsel i 90 – nitti – dager.
  2. Han dømmes til å betale det offentlige sakskostnader med 1 500 – ettusenfemhundre – kroner.»
- (5) A anket over straffutmålingen til Eidsivating lagmannsrett, som 1. oktober 2021 avsa dom med slik domsslutning:
- «I Østre Innlandet tingretts dom 14. mai 2021 gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 60 – seksti – dager.»
- (6) Lagmannsretten anså ikke A for å være i kjerneområdet for den gruppen rusmisbrukere som er omhandlet i forslaget om rusreform. Kvantumet var etter lagmannsrettens syn også for stort til at det kunne reageres med betinget fengselsstraff. Videre fant lagmannsretten at samfunnsstraff ikke skulle idømmes, særlig fordi A ikke var i en rehabiliteringssituasjon og fordi hensynet til straffens formål talte mot en slik reaksjon.
- (7) A har anket straffutmålingen til Høyesterett. Påtalemyndigheten gjorde gjeldende at anken burde tillates fremmet grunnet behov for rettsavklaring etter Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse i HR-2021-1469-U. I kjennelsen ble lagmannsrettens opprinnelige ankenektelse i sak HR-2022-731-A opphevet under henvisning til at «synet på straffereaksjoner for rusavhengige har endret seg de senere årene», og at lagmannsretten derfor burde ha henvist tingrettens straffutmåling til ankebehandling.
- (8) *Forsvareren* har gjort gjeldende at straffen for A må fastsettes i lys av det endrede synet på straff for rusavhengiges oppbevaring av narkotika til egen bruk. Selv mener A at han ikke er rusavhengig, men vurderingen av om han tilhører denne gruppen, kan ikke utelukkende

bygge på hans egen oppfatning. Han har en langvarig rushistorikk, stoffet var til egen bruk og det var ikke spredningsfare av betydning. Ubetinget fengsel bør ikke idømmes rusavhengige ved oppbevaring til egen bruk. Overfor A bør det reageres med straffutmålingsfracfall, subsidiært med samfunnsstraff. Forsvareren har lagt ned slik påstand:

- «1. A anses på mildeste måte.
2. Sakskostnader ilegges ikke for noen instans.»

(9) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at A ikke er i kjernen av den gruppen rusavhengige som det er tverrpolitisk enighet om at ikke bør idømmes straff. Det oppbevarte kvantum er langt høyere enn de foreslåtte terskelverdiene i forslaget om rusreform, og kontrollhensyn gjør seg gjeldende. Selv om stoffet hovedsakelig var til egen bruk, tilsier kvantum og spredningsfaren at det idømmes en følbare reaksjon. Ut fra As personlige forhold og lovgivers tidligere uttalelser om økt bruk av samfunnsstraff for gjengangere med rusmisbruk, bør han idømmes samfunnsstraff.

(10) Aktor har lagt ned slik påstand:

«A, født 00.00.1957, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 til samfunnsstraff i 60 – seksti – timer, jf. straffeloven § 49. Gjennomføringstiden skal være 120 – etthundreogtjue – dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 50 – femti – dager.»

Mitt syn på saken

Problemstillingene

(11) Førstvoterende i HR-2022-731-A har gjort grundig rede for forslaget om rusreform i Prop. 92 L (2020–2021) og behandlingen av lovforslaget i Stortinget gjennom Innst. 612 L (2020–2021). Jeg viser til hans gjennomgang i avsnittene 16 til 27. Som det fremgår i avsnitt 25, er kjerneområdet for den brede politiske enigheten i Stortinget knyttet til rusavhengiges bruk og befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk. Denne gruppen bør ikke lenger møtes med straff, men få helsemessig oppfølging. Problemstillingen i saken her er om det er grunnlag for endringer i straffutmålingspraksis også i saker som ligger utenfor kjerneområdet for lovgiveruttalelsene.

(12) Konkret reiser saken spørsmål om betydningen av kvantum og spredningsfare, og om domfelte faller inn under gruppen av rusavhengige stortingskomiteens uttalelser tar sikte på. Videre reiser saken spørsmål om samfunnsstraff er en riktig reaksjon.

Saksforholdet

(13) Lagmannsretten har gitt følgende beskrivelse av As bakgrunn:

«Tiltalte er en 63 år gammel mann med lang rushistorikk. Han forklarte at han har brukt amfetamin og andre illegale rusmidler i 45 år. Tiltalte benektet imidlertid at han er avhengig av rusmidler og han betrakter ikke seg selv som en rusmisbruker. Han forklarte at bruken av amfetamin gir ham en bedre livskvalitet og øker hans yteevne når han jobber, men at det likevel er uproblematiske for ham å oppbevare amfetamin

uten å føle trang til å bruke det. Tiltalte ga uttrykk for at han ikke har til hensikt å slutte med å bruke illegale rusmidler, uavhengig av hvilken straff han nå blir idømt. Tiltalte var dessuten uenig med sin forsvarer i at han har behov for noen behandling eller helsehjelp på grunn av sitt rusmisbruk.»

- (14) Av en personundersøkelse datert 21. oktober 2020 fremgår det at A har vært uføretrygdet siden 1989, og at han ikke har hatt lønnet arbeid siden. Han bor alene i et hus tilhørende familiens gård, der han også har vokst opp. I perioden 2008–2011 sonet A en dom på tre års fengsel for narkotikalovbrudd. Til personundersøkeren har han fortalt at dette ble et vendepunkt i livet, og at han i etterkant av dommen har valgt å holde seg borte fra rusmiljøet. Han er likevel domfelt for narkotikakriminalitet flere ganger senere. I 2016 ble A dømt til ubetinget fengsel i åtte måneder for oppbevaring av amfetamin, og i 2017 ble han dømt til samfunnsstraff i 267 timer. Han er også ilagt flere forelegg for narkotikalovbrudd de senere årene, senest 19. februar 2022. A vedtok da et forelegg på 9 000 kroner for overtredelse av straffeloven § 231 for oppbevaring av 15 gram hasj og en mindre mengde amfetamin.
- (15) I forbindelse med saken for Høyesterett har A også gitt en skriftlig forklaring. På spørsmål om omfanget av amfetaminbruken har A opplyst at han på dager han kan jobbe, «fort [bruker] 5–6 gram på en dag». Men hvis han ikke jobber, kan det hende han «lar være å ta amfetamin i det hele tatt».
- (16) På bakgrunn av forklaringen A gav for tingretten, la retten til grunn «som bevist ut over enhver rimelig tvil at tiltalte er rusmisbruker, og har brukt amfetamin i en mannsalder».
- (17) Både tingretten og lagmannsretten har lagt til grunn at det beslaglagte stoffet var ment til egen bruk, likevel slik at lagmannsretten bemerket at tiltalte forklarte at han «pleier å dele stoffet han kjøper med andre». Jeg finner ikke grunn til å fravike de tidligere instansenes bevisbedømmelse på dette punkt, men som jeg straks kommer tilbake til, er det beslaglagte kvantumet av et slikt omfang at den objektive spredningsfaren uansett må ha stor betydning ved straffutmålingen, herunder ved valget av straffart.

Straffutmålingen

Rettslige utgangspunkter

- (18) Det styrende for straffutmålingen er oppbevaringen av amfetamin. Oppbevaringen av hasj er isolert et bøteforhold og kommer inn som en skjerpene omstendighet.
- (19) Ved utmåling av straff for narkotikalovbrudd er det i rettspraksis tradisjonelt tatt utgangspunkt i stoffets art, mengde og hvilken befatning tiltalte har hatt med stoffet. Stortingets behandling av forslaget til rusreform gir ikke grunnlag for å ta et annet generelt rettslig utgangspunkt ved straffutmålingen i denne saken.

Betydningen av lovgiversignalene i lys av kvantum

- (20) Forholdet gjelder oppbevaring av rundt 24 gram amfetamin med normal styrkegrad. Kvantumet ligger markert over de foreslåtte terskelverdiene i Prop. 92 L (2020–2021), som var ment å skille straffbar og straffri befatning med narkotika. Jeg viser til proposisjonen

side 40, der den foreslåtte terskelverdien for straffri befatning med amfetamin er satt til 2 gram, mens øvre terskel for påtaleunntatelse ble satt til 5 gram. På side 38 fremgår det at terskelverdiene var satt blant annet ut fra en balansering av «hensynet til den enkelte bruker og hensynet til eventuell spredningsfare, herunder selgere som tilpasser seg terskelverdiene».

- (21) Et kvantum som i saken her innebærer objektivt sett at det foreligger spredningsfare. For brukere uten toleranseutvikling for bruk av amfetamin vil kvantumet representere et betydelig antall brukerdoser. As forklaring om at han pleier å dele stoffet han kjøper med andre, underbygger også en viss konkret spredningsfare i saken her. Som det fremgår av HR-2022-731-A avsnittene 45–50, får det endrede lovgiversynet først og fremst betydning for straffutmålingen når det gjelder befatning med mengder narkotika som *erfaringsmessig* er til egen bruk. For straffutmålingsfracfall er det en forutsetning både at narkotikaen i det aktuelle tilfellet rent faktisk er til egen bruk, og at mengden ikke er større enn de veiledende grensene som fremgår av denne avgjørelsen.
- (22) Den brede politiske enigheten om at straff ikke bør benyttes overfor rusavhengige ved befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk, gir etter dette ikke grunnlag for noen generell nedjustering av straffenivået for oppbevaring av kvantum i den størrelsesorden vår sak gjelder.

Rekkevidden av lovgiversignalene – avgrensningen til «rusavhengige»

- (23) Som førstvoterende i HR-2022-731-A har redegjort for i avsnitt 52, er det på det rene at den brede enigheten på Stortinget gjaldt bruken av straff overfor en avgrenset gruppe, nemlig *rusavhengige*. Komitéinnstillingen inneholder ikke noen nærmere drøftelse av begrepet rusavhengig eller for øvrig uttalelser om avgrensningen av den gruppen komitéflertallet hadde i tankene. Det fremgår heller ikke klart om det innebærer en kvalifisering når uttrykk som «tung rusavhengighet» og «tunge rusavhengige» brukes enkelte steder.
- (24) Kjerneområdet for lovgivers signaler reiser etter mitt syn likevel ikke problemer. Illustrerende er saksforholdene i de to sakene Høyesterett nå behandler sammen med saken her, der begge de domfelte utvilsomt faller innenfor den persongruppen flertallet i stortingskomiteen sikter til. Langt vanskeligere er det å trekke yttergrensene for hvem som skal omfattes av endringene i straffutmålingspraksis.
- (25) Som jeg allerede har nevnt, innebærer kvantumet i vår sak at vi er utenfor kjernen av lovgiversignalene. Det er ut fra dette ikke nødvendig å trekke noen endelig konklusjon med hensyn til om A faller inn under gruppen rusavhengige der det – innenfor den veiledende grensen oppstilt i HR-2022-731-A – som hovedregel skal reageres med straffutmålingsfracfall ved oppbevaring til egen bruk. Som jeg kommer tilbake til, er kvantumet også for stort til at det kan reageres med betinget reaksjon.
- (26) Jeg nevner likevel at As subjektive oppfatning av egen rusavhengighet ikke kan være avgjørende. Det kan neppe heller stilles ufravikelige krav om at vedkommende er diagnostisert som rusavhengig av lege. Rusavhengighet forutsetter imidlertid generelt en omfattende bruk av narkotika, både med hensyn til omfang og varighet, og som vedkommende selv har problemer med å kontrollere. Om dette er situasjonen, må bero på

en objektiv vurdering, der tidligere rushistorikk og eventuell behandlingshistorikk vil stå sentralt. Også tidligere straffereaksjoner for narkotikarelaterte forhold og vedkommendes generelle livssituasjon er av betydning.

- (27) Ut fra opplysningene om As bakgrunn og langvarige rusmisbruk, er det mye som tilsier at han faller inn under kategorien rusavhengig, selv om han i dag benekter å være avhengig av amfetamin og bestrider at han trenger noen form for helsehjelp.

Nærmere om utgangspunktet for straffen

- (28) Lagmannsretten har tatt utgangspunkt i at straffen for oppbevaring av om lag 24 gram amfetamin ligger på fengsel i 75 dager. Etter mitt syn er dette utgangspunktet noe for strengt.
- (29) I avgjørelsen i HR-2017-1674-A ble straffen for innførsel av LSD tilsvarende 20 gram amfetamin med normal styrkegrad fastsatt til samfunnsstraff i 45 timer, med en subsidiær fengselsstraff på 45 dager. Førstvoterende tok i avsnitt 37 et utgangspunkt for straffen på fengsel i 60 dager. I formildende retning ble det lagt vekt på tilståelse, samt «en viss vekt» på at stoffet var ment til egen bruk. Kvantumet i avgjørelsen er riktignok noe mindre enn i vår sak, men innførsel straffes etter sikker rettspraksis noe strengere enn oppbevaring. Ut fra kvantumet i vår sak og i lys av at stoffet hovedsakelig var til egen bruk, mener jeg at et passende utgangspunkt for straffen vil ligge på fengsel i om lag 60 dager.
- (30) A er domfelt en rekke ganger for narkotikalovbrudd. Tidligere domfellelser gjelder i hovedsak befatning med narkotika til egen bruk og får dermed begrenset vekt i skjerpende retning, jf. HR-2018-1660-A avsnitt 40. I formildende retning skal det tillegges vekt at saken har hatt en liggetid på rundt sju måneder. As tilståelse har hatt begrenset betydning og kan ikke få noen større selvstendig vekt i formildende retning.
- (31) Dersom det skal utmåles fengselsstraff, mener jeg – som aktor – at en riktig straff ville ha vært 50 dager ubetinget fengsel.

Er det grunnlag for å anvende samfunnsstraff?

- (32) Samfunnsstraff kan etter straffeloven § 48 første ledd idømmes i stedet for fengselsstraff når det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år, og hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet.
- (33) A har samtykket til samfunnsstraff, jf. vilkåret i § 48 første ledd bokstav c. Ut fra opplysningene i personundersøkelsen er han også egnet for gjennomføring av en slik reaksjon. At A tidligere har gjennomført samfunnsstraff for narkotikalovbrudd, kan etter mitt syn ikke utelukke bruk av denne reaksjonsformen, hvis den likevel fremstår som den riktige.
- (34) Det avgjørende er derfor vilkåret i straffeloven § 48 første ledd bokstav b om at «hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet».

- (35) A er ikke i noen rehabiliteringssituasjon, og individualpreventive hensyn kan derfor ikke begrunne samfunnsstraff.
- (36) Allmennpreventive hensyn veier tungt og taler i utgangspunktet mot en reaksjon i frihet. Ved den nærmere vurderingen av om de allmennpreventive hensynene som gjør seg gjeldende, krever bruk av ubetinget fengselsstraff, tar jeg utgangspunkt i forarbeidene til straffeloven 2005. Hovedtrekkene i den tidligere rettstilstanden vedrørende straff for narkotikaovertrædelser ble videreført ved vedtakelsen av loven, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 90. Straffelovkommisjonens forslag om en kraftig omlegging i retning av en avkriminalisering og nedkriminalisering ble således ikke fulgt opp. Departementet uttaler likevel samme sted at «menneskelige hensyn, og da særlig hensynet til langvarige rusmisbrukere, skal varetas bedre enn i dag ved at det i større grad skal reageres med behandling og samfunnsstraff mot mindre alvorlige narkotikaovertrædelser». Om de allmennpreventive hensynene heter det på side 94:
- «Kjernen i allmennprevensjonen er nettopp at en ved å straffe den enkelte samtidig avholder mange fra å gjøre de tilsvarende handlinger. Det er ikke bare tale om straffens avskrekkende funksjon. Kriminaliseringen av narkotikabruk er etter departementets oppfatning også viktig for å markere grunnleggende verdier i samfunnet. Straffen utgjør slik sett et viktig element i den pedagogiske påvirkning som samfunnet ellers står for, for eksempel i hjem og skole. Departementet er imidlertid langt på vei enig i at det overfor langvarige, tunge misbrukere i liten grad vil være hensiktsmessig med straff.»
- (37) Det fremgår av Innst. O. nr. 73 (2008–2009) punkt 4.2 at justiskomiteen sluttet seg til regjeringens forslag om å «opprettholde dagens straffutmålingspraksis» for narkotikaovertrædelser. Flertallet i komiteen uttalte samtidig:
- «Flertallet vil vise til St.meld. nr. 37 (2007–2008) Kriminalomsorgsmeldingen og behandlingen av Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) om endringer i straffegjennomføringsloven som begge legger opp til økt bruk av samfunnsstraff som straffereaksjon. Flertallet vil understreke at for de minst alvorlige narkotikaovertrædelserne, som typisk gjelder bruk/besittelse og overtrædelser som typisk begås av gjengangere med et tungt rusmiddelmissbruk, i all hovedsak bør møtes med samfunnsstraff eller rusprogram/behandling.»
- (38) Ved vedtakelsen av straffeloven 2005 uttrykte lovgiver altså et klart ønske om økt bruk av samfunnsstraff. Og ved de «minst alvorlige» narkotikaovertrædelserne, herunder overtrædelser som typisk begås av gjengangere med et tungt rusmisbruk, burde det etter komiteens syn i all hovedsak benyttes alternative reaksjoner.
- (39) Disse uttalelsene fra lovgiver gir etter mitt syn støtte for å bruke alternative reaksjoner overfor rusavhengige ved befatning med narkotika til egen bruk, selv om det ikke foreligger noen rehabiliteringssituasjon. Den tverrpolitiske enigheten under behandlingen av rusreformforslaget, om ikke å straffe rusavhengige for befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk, støtter også generelt en nyansering i bruken av strafferettslige reaksjoner for denne gruppen.
- (40) Overtrædelser i saken her tilsier at A må idømmes en følbare reaksjon. Jeg har likevel kommet til at hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, og at samfunnsstraff er en tilstrekkelig streng reaksjon.

- (41) For å ivareta de allmennpreventive hensynene finner jeg at timetallet bør settes noe høyere enn antall dager subsidiær fengselsstraff, og jeg er enig i aktors påstand om samfunnsstraff i 60 timer, med en subsidiær fengselsstraff på 50 dager. Gjennomføringstiden settes til 120 dager.
- (42) Aktor har frafalt idømte sakskostnader for tingretten.

Konklusjon

- (43) I tråd med aktors forslag finner jeg det hensiktsmessig å utforme en ny domsslutning.
- (44) Jeg stemmer for denne

D O M :

A, født 00.00.1957, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 første ledd til samfunnsstraff i 60 – seksti – timer, jf. straffeloven § 49. Gjennomføringstiden skal være 120 – etthundreogtjue – dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 50 – femti – dager.

- (45) Dommer **Bergsjø:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (46) Dommer **Webster:** Likeså.
- (47) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (48) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (49) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A, født 00.00.1957, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 første ledd til samfunnsstraff i 60 – seksti – timer, jf. straffeloven § 49. Gjennomføringstiden skal være 120 – etthundreogtjue – dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 50 – femti – dager.